

F. S. Smole

NEKAJ O VENETSKIH NAPISIH

Ključne besede: Veneti, Wendi, Etruščani, Slovenci, Slovani, etimologija, jezikoslovje, glasoslovje, imenoslovje, fonem, grafem,

Key words: Veneti, Wends, Etruscans, Slovenians, Slavs, etymology, linguistics, phonetics, onomastics, phoneme, grapheme

Abstract

On Venetic inscriptions

Fifteen Venetic inscriptions are considered. In most of them Italian venetologists saw people's names in dative. Separation of a *scriptio continua* inscription into words is the central problem of how to understand its message. We present a methodical approach of separation of an inscription into individual words by adding letter after letter, in the sequence as written. In the inscriptions from funeral urns a repetitive word *aji* (rest!), stands out. It is found in more than 10 of considered inscriptions. Similarly, we find words and their forms, derived from the verb *tinjati* (to smolder) in more than 10 inscriptions. In the process of determining words from inscriptions we touch the concepts like literary, archaic, colloquial, proven, and made-up word.

Uvod

Venetske napise so proučevali že številni znanstveniki [1-5], vendar do sedaj venetskih zapisov večinoma niso razumeli in jih niso ustrezno prevedli. Zato se še vedno precej ljudi trudi, da bi jih ustrezno razbrali in razumeli. Tudi ta prispevek je poskus v to smer. Kot zanimivost je predstavljen tudi »etruščansko slovanski« napis, ki ga je leta 1847 razbral pesnik F. Prešeren. Ostali obravnavani napisi, 15 po številu, so venetski in še niso bili prebrani. V večini od njih so doslej videli le imena.

Metodologija

Napisi so pisani kot *scriptio continua*, to je brez presledkov. Delitev črkovja na besede izhaja iz medsebojnega pogojevanja besed v povedi [6]. Vsako besedo, dobljeno po delitvi (D), smo preverili po korenu, morebitni predponi, priponi, pregibu, obrazilu, išoč njen pomen v povedi. Primerjali smo jo praviloma z narejeno knjižno obliko (Toporišič [7], beseda z zvezdico npr. prsl.*-, ide.*-...; za kratice glej Tabelo 1.). Predlogov delitve je lahko več in so najbolj podrobno opisani pri Es 93.

Izdvojeno besedo je moč spoznati: iz narečij, kot arhaično iz slovarjev, v knjižnem jeziku, iz drugih jezikov, je neznana.

Tabela 1. Najpogostejše kratice.

DL	branje z desne na levo	P	poved, smiselna poved
LD	branje z leve na desno	ide.	indoevropsko
T	prepis, transkripcija	nar.	narečno
D	predlog delitve na besede	prsl.	praslovansko
P _{fon}	domnevni izgovor besed v povedi	stcs.	starocerkvenoslovansko

Primer metodične delitve kontinuirnega napisa na besede

Potuj k navju - Es 93 (NMW 2472) ([1], str. 212 - 213)

Številni venetologi so se ukvarjali s tem napisom na ilovi žari. Napis imajo za enega najstarejših. Transkripcija je korektna.

Slika 1. Napis na žari Es 93

LLV I deli napis v dve besedi: Turkna Vassene. LLV II [1], str. 187, navaja iztočnico za pridevnik »Turkna«. Druga beseda je ime Vasseno? Turkna naj bi bil pridevnik ženskega spola s končnico -a od besede *Turkos. Izpričan je Turciacus. Izpričana naj bi bila sekvenca "praenomen + TURCIUS + cognomen + APRONIANUS". Delitev napisa brez razumevanja pomena besed in celotne povedi ni preverljiva, tudi če je preverljiv kak koren oz. beseda.

Turkna

tu.r.kna (Es 93).

STOKES, 23, pp. 121-2; PAULI, *AFo*, pp. 113, 116, 118; PAULI, pp. 338-9; HOLDER II, col. 1964; PID I, p. 114, III, p. 47; VETTER, 115 bis, p. 258; BEELER, 140, pp. 17-29; LEJEUNE, 194, p. 126; *IsVen.*, p. 203; UNTERMANN, *VP*, pp. 28, 30, 167.

Appositivo femm. in -na da un *Turkos, che il Pauli traduce «porco, cinghiale», cfr. irl. *torc*, secondo il parallelo di lat. *Verres, Verrius: verris* (Varrone) *verrus* (*Corp. Gl. Lat.* III, p. 18 r. 27) «cinghiale» (Walde-Hofmann II, p. 761; Ernout-Meillet, p. 724). Cfr. *Turciacus* (CIL V 2438: Gaibana, prov. di Ferrara). Probabilmente un apporto gallico, cfr. i nomi in *Turc-* nello Holder II, coll. 1994-5; più volte è testimoniata la sequenza: *praenomen + TVRCIVS + cognomen + APRONIANVS*, il quale ultimo equivale ad una traduzione latina di *Turcius*.

Slika 2. Iztočnica iz dela napisa Es 93 (LLV II [1])

Kako se lotiti delitve zveznega napisa na besede, prikazujem v Tabeli 2 in 3.

Tabela 2. Transkripcija 1 z latinskimi črkami, LD: TU`R`KNAVA`S`SENO (13 črk)

Grafem Delitev	Korenski morfemi	Besede po pomenu (fonetično)	Analiza		Vrsta besede				Prevod izbor 1	Prevod izbor 2	Opombe, primerjave
			Besedna	Stavčna	Arh.	Nar.	Dru.	Knjižno			
T TU TUR		t tu tur`	prislov velelnik	prisl.dol. kr. povedek				tu potovati	- - turi	- - potuj	[9] str. 438; [8] str. 689 [9] str. 243, 288; [8] str. 691
TURK	u - rk								-	-	
KN KNA										- -	
K		k	predlog							-	[9]str. 432; [8]str. 206
NAV	nav-	nav`	sam -i, ž	prisl.dol. kr.	nav			raj, ono- stranstvo	v raj	v raj	[9]str. 433, 434; [8]str. 375, [15] str. 308
A		a	veznik					a	toda	a	[9]str.428; [8]str.1
AS									-	-	
S		s						s	s	s	[8]str. 550
SENO		seno	sam -e, ž	predmet				senca	senco	senco	[8]str. 561

Predlog delitve na besede (D_1) – fonetično:

Tur`k nav`a s seno!

Predlog prevoda (P_1) – knjižno:

Potuj v raj, toda s senco!

Obrazložitev: V raj (NAV, VAN) se potuje (TURI) breztelesno. Ponazoritev tega stanja je izraz »s senco« (S SENO). Raj bi bilo torej kraj senc (TNĀ; primer Es 40 in Es 44).

V prvem stolpcu grafem / delitev opazimo zanimivo besedo URK (urok); [9] str. 439.

Poskusimo deliti napis z uporabo besede URK (urok), tabela 3.

Tabela 3. Transkripcija 2 z latinskimi črkami, LD: TU`R`KNAVA`S`SENO (13 črk)

Grafemi Delitev	Korenski morfemi	Besede po pomenu (fonetično)	Analiza		Vrsta besede				Prevod izbor 1	Prevod izbor 2	Opombe, primerjave
			Besedna	Stavčna	Arh.	Nar.	Dru.	Knjižno			
T		t`	prislov	prisl.dol.kr.		t		tu	tu		[9]str. 438
URK	u - r(o)k	urk	sam -a, m	osebek	urk			urok	urok	je urok	[8]str. 700
NAVA	nav-	nava	sam -a, m		nav			mrtvec	mrtvec		[9]str. 434; 7 str. 375
S		s`	osebni zai.			s			si		[8]str. 550
SENO	sen-	seno	sam -a, m	predmet				sen	v snu		[9]str. 437; 7 str. 554, 561

Predlog delitve na besede (D2) – fonetično: T` ur`k nava: s` seno.
 Predlog prevoda (P2) – knjižno: Tu (je) urok mrtveca: si v snu.

Obrazložitev: Želja občestva, izražena v napisu, je zagovoriti, ureči (primer Es 5, Es 81) mrtveca (NAVA; primer Es 104). Naj bo v snu! (VE SONI, Es 1; primer Es 21, Es 89).

Poskus morebitnega obratnega branja

Transkripcija z latinskimi črkami, DL: ONESSAVANKRUT (13 črk)

LD

T ONESSAVANKRUT
 D ON E SSA VAN K RUT
 P_{fon} On je ša van k rut.
 P On je šel v raj, k grobu!
 P1 On je šel v onostranstvo, v grob!

ON - osebni zaimек on; [9] str. 289; [8] str. 406

E - pomožni glagol je

SSA - preteklik glagola iti, šel; izg. ša; pojavi se v napisih Es 23, Gt 16, Ca 58 [9] str. 324; [1]str. 540

Navajam primer etimologije besede "nav" iz Slovenskega etimološkega slovarja [8].

nāvje -a s 'bivališče umrlih, pokopališče', nar. 'duše nekrščenih otrok'. Izhodiščno **navje* je kolektiv od pslovan. **navь* 'mrtvec', ki se ohranja npr. v strus. *navь* 'mrtvec', stčes. *náv* 'onstranstvo, pekel'. Dalje je sorodno let. *nāve* 'smrt', stprus. *nowis* 'trup', got. *naws* 'truplo', stnord. *nār* v enakem pomenu, vse iz ide. **naH̥i-* 'truplo, mrtvec', izpeljanke iz iste baze kot pslovan. **nuditi*, sloven. *nuditi*, pslovan. **nud'a*, sloven. *núja* (Be II, 216, Po, 756). Glej tudi *návček*, *mōvje*.

Slika 3: Etimologija iztočnice »navje« in samostalnika »nav«. [8]

Tako, kakor v primerih besede nav-a m iz napisa Es 93, veliko venetskim besedam odgovarjajo tiste z oznako prsl (*).

Drugi napisi

Napisi na bronasti sfingi

Slika z napisom je bila priobčena v *Illustrierte Zeitung* v Leipzigu l. 1847. Štirje takratni eminentni strokovnjaki napisa niso znali raztolmačiti. Pesnik dr. F. Prešeren je v pismu dr. J. Bleiweisu ugotovil, da gre za slovansko besedilo, ki ga je treba brati z desne na levo. «Ima imati thieri sari dan» pomeni »zor dneva mora imeti tire – pota« [10]

Pri transkripciji sta nastali dve napaki: trinajsta črka z desne je E ne I in sedemnajsta je S, ne I. Ti spremembi smisla povedi ne spremenita. Napis poteka krožno na podstavku.

Slika 4. Bronasta sfinga iz
antične Potaïsse v Daciji

Krožni napisi so največkrat sestavljeni za branje v obeh smereh. Poglejmo tudi levosmerno branje.

LD
T NADSRASEREIThITAMIAMI
D NAD S RASE REITh I TAM I AM I
P Nada si Rasenu Reita tam i tu
P1 Najdeš si Rase Rete tam in tu

NAD - deležnik *nadejajoč se*, prim. stcs. kratka oblika *hvalb [10]str. 351

S - pomožni glagol *si*

RASE - Rase, Rasene, Etruščane

REITh – Rejt`, Ret, Rejtijan, Retijec – lahko tudi ime boginje Reite

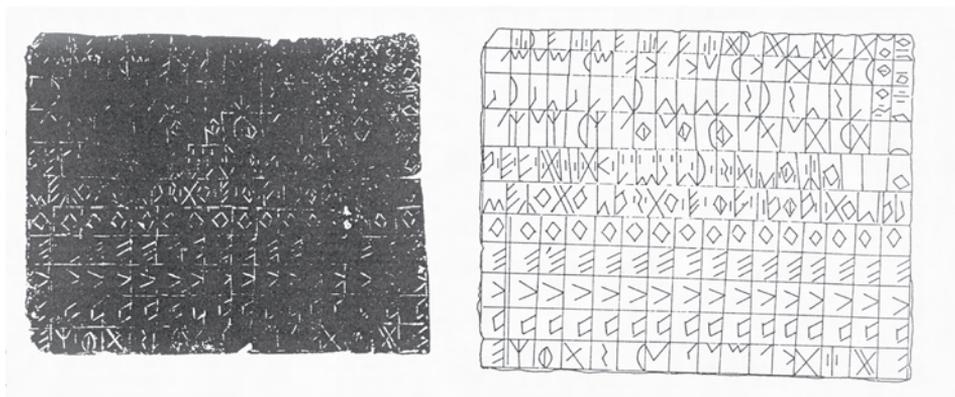
I - veznik *i, in, tudi*

TAM - prislov *tam*

AM - prislov *tu, sem; srb. amo*

Sfinga ima pod podstavkom konico za nasaditev na drog. Kraj Turda v Romuniji, kjer je napis bil najden, se je imenoval Potaïssa. Tam je bila, po navedbi vira [10] za časa Severov vojaška postojanka. Tako bi bilo mogoče, da imamo opravka z vojaškim znakom Rasov ali Retov.

Atestinska tablica Es 23, vrstica 5, »venetska abeceda«

Slika 5. Atestinska tablica Es 23

Peta vrstica tablice predstavlja venetske (atestinske) črke. Zapis z latiničnimi črkami
.A .E .V .D .I.I. T .K .L .M .P .N. (Š) .R. .S. .T. .U. .B. .G. .O.

Možne fonetične vrednosti črk

a e v d I j t k l m p n š r s t j u b g o

Glasovne vrednosti venetskih črk so ugotovljene, razen Th in H [11]. Prav pri teh črkah pa ima LLV svojevrstno branje [9] str. 221, 305, 329. Črkovni znaki nastopajo v napisih v različnih variantah, delno po različnih središčih venetske kulture (torej z lokalnim značajem), delno se spreminjajo v različnih časih [11]. Vprašljiva je uvedba fonetične vrednosti »f« [9] str. 211, 221 in »mrtve« črke [9] str. 211. Venetska abeceda ni tako popolna, da bi vsak

𐀀	—	A	𐀁	—	M	𐀂	—	T
𐀃	—	E	𐀄	—	N	𐀅	—	T,D
𐀆	—	I,J	𐀇	—	P	𐀈	—	H
𐀉	—	O	𐀊	—	Š,Ś	𐀋	—	B,V
𐀌	—	U	𐀍	—	R	𐀎	—	Č
𐀏	—	V	𐀐	—	S,Z,Ž			
𐀑	—	D	𐀒	—	B,V			
𐀓	—	T,T'	𐀔	—	G,H			
𐀕	—	K	𐀖	—	C			
𐀗	—	L						

Slika 6. Splošne atestinske črke [9] str. 189, [13] str 181

možni fonem imel svojo črko. Tako popolna ni niti sedanja slovenska abeceda [12] str. 45. Znana je predstavitev Splošnih atestinskih črk M. Bora [9] str. 189. Dodatek k temu je razlaga v osmih točkah I. Tomažiča, o posebnostih izgovorjave [13] str. 181.

Dodajmo še pričevanje cesarja Julijana iz leta 358: »...mislim, da so jih včasih imenovali Enete; in celo danes, ko Rimljani zasedajo njihova mesta, oni ohranjajo svoje prvotno ime z nekim znakom, ki ga imenujejo -ou- in ga pogosto uporabljajo namesto bete, po mojem zaradi posebne vrste izgovorjave, ki je lastna njihovemu jeziku.« [13] str. 69

V grobu počivaj! – Es 86 (LLV [1] str. 204 - 205)

Del glinaste žare nosi napis v velikosti 150×65 mm. Napis je razpoznaven, črkovje poteka z desne na levo (DL).

Slika 7: Napis na glinasti žari Es 86 in dedikacija po LLV [1]

LLV [1] navaja branje "Frutanai". Nobene osnove ni za razlikovanje obeh I. Dativ na -ai ni preverljiv.

DL

T V.I.RUTANA.I.

D VI RUT ANAI

D1

VI RUT AN AI

P V grobu anaj!

P1

Vij rut in počivaj!

P1 V rutu počivaj!

VI predlog v; nar.ve

RUT grob, gomila; [9] str. 277; stcs. *rǫtǫ, gomila

ANAI želelnik otroške govornice, počivaj, spi

VI želelnik glagola, viti, vij!; potuj! [8] str. 275; vojevati, let. vyti

RUT tožilnik rut, rovt

AN veznik in, tudi; prim. nar. an

AI želelnik počivaj, spi

Aji! Počivaj! Želja, ki jo zasledimo v mnogih napisih na žarah. »Počivaj« je še danes najbolj pogosta želja, napisana na nagrobnikih pokopališč.

LD
T IANATURIV
D IAN A TUR IV
P Eden na turi živ
P1 Dela na poti živ!

IAN 1. en, eden; alt. in;
2. -a m, vrsta pri poljskem delu, [15], str. 164 ([14], str. 358: »jan delati«; »na janu biti«). Kaže, da Jahn ni izvirno nemška beseda.
TUR turi, poti [8] str. 691; primer Gt 17, Ca 24 [9] str. 243, 281, 287
IV živ; sanskrt jiv [8] str. 763; beseda se velikokrat ponavlja. Težko je reči, kako se je izgovorila (jiv, živ).

V kotu zdaj počivaj! – Es 87 (LLV [1] str. 205)

Slika 8: Napis z žare

LLV [1]: akutna.i. Akutnai, žensko ime v dajalniku?

T	AKUTNA.I.				
D	AK U TN AI	D1	A KUT N AI	D2	A KUT NAI
P	Kot v senci počivaj!	P _{fon}	ʌ kut ən aji	P2	V grobu počivaj!
		P1	V kotu zdaj počivaj!		

AK izg. jak, zaimek *kot*, *kakor*; prim. jako Tr 1, Tr 3 [9] str. 231, 232

U predlog v

TN senca e ž M; *tna (*tena), Es 40, Es 41 [9] str.303, 344

AI aji, počivaj

A predlog v, [9] str.270

KUT kot, npr. na pokopališču; Es 64 [9] str. 294

N zdaj [9] str. 265

AJI počivaj

Zanimivo je dodati še nekatere napise kot na primer Es 87, kjer je končnica TNAI. PID 245 ima napis na živalskem rogu in je najbrž namenjen lovcu. Glasi se MALAIITN – brano tudi MALAIHTN. Prevod: »Ma le počij v senci!«

Mož tu počivaj! – Pa 10 (LLV [1] str. 354-355)

mu.s.ta.i.

Mustai

Slika 9: Napis na ovalnem porfirnem kamnu Pa 10

LLV [1] navaja, da je "mustai" žensko ime.

Ovalni porfirni kamen so našli blizu Padove (250×220×195 mm). Napis pokriva 2/3 dožine, črke so velike 60-73 mm. Tretja črka z leve je S. Četrta črka O je padovanska varianta in pomeni T.

LD

T MUSTAI

D MUS.TA.I.

P_{fon} Muš t`aji!

P Mož tu počivaj!

Napis žene umrlemu možu?

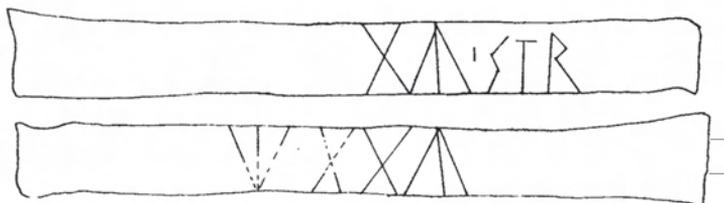
MUS mož, nar. tudi *muž*, izg. *muš*. Koren mus- se nahaja v mnogih napisih npr. v Ca 5, Ca6, Ca 7 itd., v besedi TRU-MUS-IIAT, Tromožjad [9] str. 375

T prislov *tu, tukaj*; nar. npr. *t-t-le, t-gor, t-dou, gor-t, dou-t, ta-notra*

AI *aji, spi, počivaj*

V kesu počivaj! – Ca 4 bis (LLV [1] str. 468-469)

Ročaj simpuvija (žrtvene posode) v velikosti 140×15 mm so našli skupaj s situlo “Valle”.

Slika 10. Prva in druga stran ročaja simpuvija Ca 4 bis

Na eni strani 5 oz. 6 črk, na drugi 4 oz. 6 črk.

Zakaj tak grafem A? Mnogi venetski napisi imajo poved v obe smeri (palindrom). Črka A z navpično črto namesto vodoravne, je berljiva s pomenom “aji” v obe smeri (LD-DL). Bistroumna rešitev, kaj?

Prva stran ročaja

LD

T KSAISTR

D KS AIS TR

P_{fon} Kəs ajiš TR-/omožjadi/

P V kesanju počivaš Tromožjadi

D1 KS AI S TR

P1 Kar si, aji! S TR-/omožjadi/

P2 Kjer si, aji s TR(omožjadi)

KS izg. kəs, kes; v venetskem črkovju polglasnika ni (!). Ni ga tudi v naši abecedi. Je pa pomemben razlikovalni element v slovenskem (narečnem) govoru [8] str.227.

AIS glagol *ajit, ajat, torej ajaš; primerjaj velelnike nar. ajil!, (ajati), pomagi!, (pomagati), delil!, (delati), ostil! (ostati)

TR kratica za Tromožjad

DL

T RTSAIKS

D RT S AI KS

P Grob si, počivaj kar si!

P1 Grob si, počivaj v kesu!

RT rut, grob, gomila; od prsl. *ryti, iz ide. korena *reuH, riti, kopati, itd. [8] str. 546; stcs. *rꙋтъ – gomila [9], str. 277. Beseda je pogosta, kar je razumljivo, saj gre za nagrobne napise. Iz istega korena sta rut, rovt.

S osebni zaimek si; nar. sə

AI počivaj!

KS kar si, alt. kes; v kesu

Druga stran ročaja,

LD

T graf. VIKSKSAI

D VI KS KS AI

T1 A X X A

P Vij, ki si, kar si, aji.

P1 aja ks ks aja

P1 Potuj, ki si; počivaj, kar si.

P2 Potuj v kesu, v kesu počivaj.

Vprašamo se, ali je poved verjetna. Na primeru vidimo, da je rešitev včasih več. Izgleda morda, da je ljuba »narečna« slovenščina - knjižne in normirane tedaj pač ni bilo - ključ, ki odklene mnoga vrata. Da in ne!

La lingua venetica (LLV) [1], odlično tehnično urejeno delo, jih je z latinščino in grščino »odklenilo« le v mnoga »imena« in ducat besed, kar pa še ni »venetski jezik«.

DL

T AIKSKSVI

D AI KS KS VI

P Počij, ki si; kar si - potuj.

Spoštovani bralec, ki »potuješ in se viješ« ob čereh pisne venetščine, najdene iz časa več stoletij pr. Kr., iz časa, ko latinice še ni bilo. Morda čutiš, kako mogočen je LOGOS in kakšen je njegov blišč. Tudi ko so ljudje komaj kaj poznali in slabo obvladovali naravne procese, se jim je posrečilo obvladovati naravne jezike, jih zapisovati, jih prevajati, jih kodirati, jih opisovati itn.

Drugi napisi z želelnikom aji, počivaj

Kot prvega omenimo napis z žare Es 107a (LLV [1] str. 226). Tega dela napisa (a) M. Bor ni obravnaval [9].

LD

T VANTAI

D VAN T AI

P_{fon} U van' t'aji!

P V raju tu počivaj!

VAN van (božji van, Pleteršnik [14]) raj, onostranstvo [9] str. 273, 7 str. 521

Drugi del napisa (b) – IVANTEIAI je M. Bor prevedel »In v van tedaj pojdi«. [9] str. 307

Napis na čaši Ad 14 cup [16] je namenjen običajnemu počitku.

LD

T]CAISAI

D C AIS AI

P_{fon} K' ajiš, aji.

P Ko počivaš, počivaj.

Napis na žari Tr X P 426 [16]

LD
 T CAESIA
 D C AE SIA
 P_{fon} K' aja sja.
 P Ko počiva sije.

Es 12 f 2 (LLV [1] str. 75, 76)

M. Bor je prvi del napisa na nagrobniku Es 80 KANTAI prevedel kot »Bodi pokopan« [9] str. 350; drugi del napisa TAINON je ostal nepreveden.

LD
 T TAINON
 D T AI NON
 P_{fon} T'aji non'!
 P Tu počivaj (pri) noni!

Ag 40 [16]

Napis na skrinji se glasi:

LD
 T AISAKNA
 D AIS A KNA
 P Počivaš končaje.

KNA deležnik glagola konat; končaje, končujoč. Oblike glagola konat se pojavijo tudi v Es 52 in Es 59 (KNA) in v napisu XLI (CONIS).

Es III b

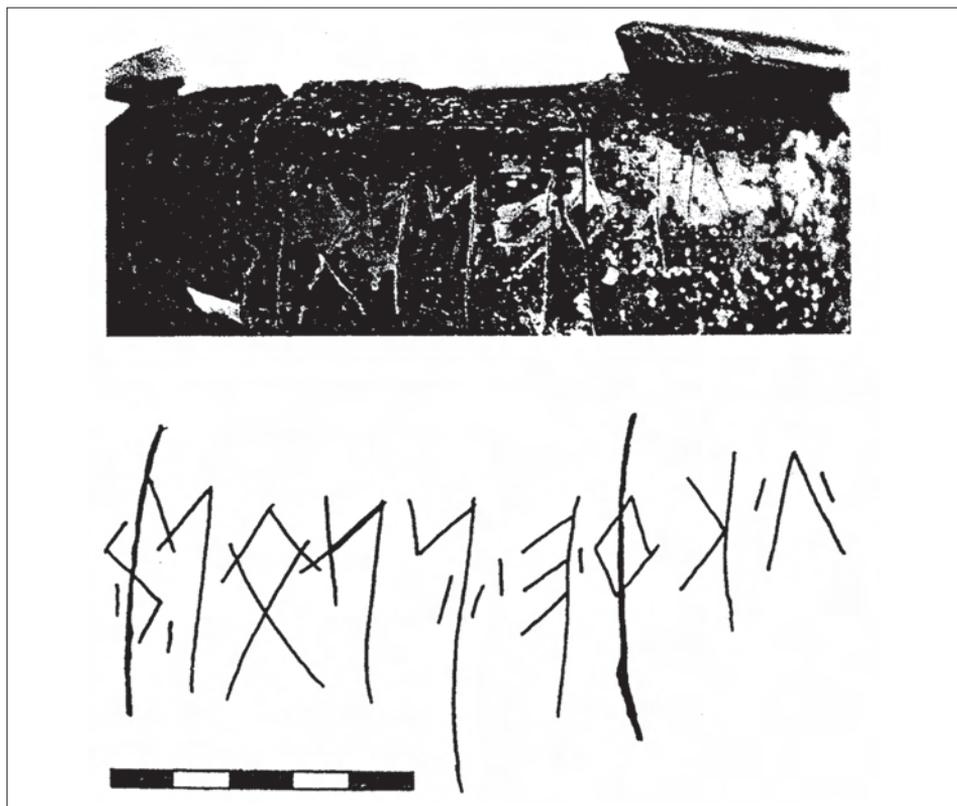
Napis na žari v latiničnih črkah je zanimiv zato, ker vsebuje ponavljajočo se besedo MILI (mili, dragi) in latinsko izpisano AE (aji?). V napisu je v prvem delu Es III a tudi latinska beseda UXOR (soproga, žena).

LD
 T AEMILIAE
 D AE MILI AE
 P ? mili ?

Domnevamo, da je ponavljajoča se »AE« oblika glagola ajat, zapisana z latiničnima črkama, ali pa je degradirana v izginjajočem venetskem jeziku. Ponovi se v napisih Es IX, Es XVI, Es XLbis (tu v kombinaciji z besedo UXOR), Es XLV (v napisu je uporabljena oblika AI), Es LVII in Es LXIV.

Okno noni si! - Es 91 (LLV [1] str 210 - 211)

Napis na žgani ilovnati žari. Dobro prebran. Poteze pisca za črke v navpični smeri podaljšane (Lejeune [3]).

Slika 11: Napis na žari Es 91

LLV: .u.ko.e.n non.s.

Uko Ennon(io)s

Dve imeni? Z dodatnim -io- v drugem imenu?

DL

T .U.KO.E..N.NON.S.

D UKO EN NON S

P_{fon} Uko en non s

P Oko eni noni si

UKO oko, nar. ukó

EN eni, nar. en

NON noni [9] str. 317, oblike samostalnika se nahajajo v več napisih npr. Es 12 cip TAINON »Tu počivaj (pri) noni« in v Pa 13 ...ENNONS, »(Pri) eni noni si«

S osebni zaimek si; nar. sã

Kakor stenj! – Pa 19 (LLV [1] str. 376)

Slika 12: Primer napisa iz LLV [1] str. 376

Napis je napisan z latiničnimi in venetskimi črkami.

LD

T^{lat} CEUTINI

T^{ven} KEUTINI

D K E U TINI

P Ko je v tlenju (ognju)

P1 Kar je v tlenju

K prislov ko; alt. kar

E pomožni glagol je

U predlog v

TINI v tlenju; nar. (v) tini (v tinjanju) [8] str. 607, [15] str. 734

Koliko krajev z imenom Tinj, Tinje, Tinjan je na Slovenskem in preko meja? Ena glavnih značilnosti venetske kulture je bilo upepeljevanje umrlih. Oblike, sedaj že skoraj pozabljenega glagola "tinjati", bomo našli v mnogih napisih npr. Es 30 UTINA, Ad 5 ATASĖTINA, Ad 6 in Ad 7 TITINOI (AI?).

Je možno tudi nasprotno smerno branje napisa? Poglejmo!

DL

T INITUEK

D I N I T U E K

P In zdaj tu v jek

P1 In zdaj tu v jok

I veznik in, tudi

NI zdaj [9] str. 253, 315; primerjaj v Brižinskih spomenikih [17] je nine »zdaj«

T prislov tu, nar. tə

U predlog v

EK zg. jek; jek, jok, primerjaj glagol iz atestinskih tablic EKAT »jokat, objokovat«, npr. v Es 23.

Še štirje napisi KEUTINI

Venetic Language Database, [16] avtorjev G. Tomezzoli in M. Silvestri navaja še štiri napise KEUTINI z naslednjimi oznakami: Pa (4) M 425 vas, (5) M 425 vas, (5 bis) M 425 vas, (6) M 425 vas. Vsi štirje napisi - eden precej poškodovan- so napisani tako v venetski kot latinični pisavi. Ob že znanem KEUTINI se pojavi tudi oblika KEUTENI. Ta oblika nas navaja k prevodu z uporabo poznanega samostalnika »stenj«. Oblike glagola »tinjat« se ponovijo v mnogih napisih: Es VIII P 241, Es XII, Es XIII P 245, Es XIV, Es XV, Es XVIII, Es XLII, Es XLIII. Ti napisi so izpisani z latiničnimi črkami. Pripomniti je, da napisi z latiničnimi črkami še niso nujno »latinski«. To kaže tudi primer Pa 19.

Pečenje milemu – (LLV [1] str. 653)

Eden najlepših primerkov venetske ali etruščanske pisne umetnosti je krožni napis, najden na dnu posode. Odkrita je bila v adrijskem grobišču l. 1939. Hrani jo Museo di Adria.

Slika 13. Napis na dnu posode.
LLV [1] str. 653: 'Fondo di ciotola d' impasto'

Napis ni označen. Ni preveden v ime. Transkripcija je začeta v položaju urnega kazalca, ki kaže poldne, kar daje smiselno poved. Deseta črka je P. Napis je zanimiv po prisotnosti grafemov C in II.

DL

T MIVENELUSPECENIIES

D MIVEN ELU S PECENII ES

P Milemu: jelo to pečenje ješ

P1 Milemu: hrana si, pečenje ješ

D1

MIV EN ELU SPECENI IES

P

Mili eno jelo spečeno ješ

MIVEN milemu; dajalnik; nar. mivem, m>n [18] str. 154-160. Pridevnik »mili« se ponovi v napisu Es XVI, LVII, Es IIIb in Es XLV [1]

ELU izg. jelu, jelo, jed

S kazalni zaimsek ta, to; alt. Pomožni glagol si

PECENII pečenje

ES izg. ješ

D1 M IV EN ELU SPECENII ES

P1 Mi živ eno jelo pečeno ješ

M mi

IV živ; razlago glej pri Es 86

EN eno

Poved daje potrditev začetka branja in uporabe črke P (ne L).

Ljudstvo ob lipi – Pa 9 [5]; [9] str. 311

Na porfirnem kamnu je napis, ki ga je M. Bor prevedel "Plamen poti, ko pri koncu (je)"

Slika 14. Napis na porfirnem ovalnem kamnu Pa 9

Poglejmo branje z leve strani, LD.

T .IOI.NOKIRPUK.I.ETOP LIP

D IOI NO KIR PUK JE T OP LIP

P Joj no, katero ljudstvo je tu ob lipi!

IOI NO medmet; joj no, pojdi no

KIR kateri; nar. ker; Starogorski očenaš (1492 – 98) »kher«

PUK ljudstvo, polk; hrv. puk; nem. Volk (das)

IE je

T tu

OP ob, fon. op

LIP ob lipi; fon. op lip

Možna je tudi delitev

D1 IOI NO K IR PUK IE T OP LIP

P1 Joj no, ko živahno ljudstvo je tu ob lipi

IOI NO medmet, joj no, pojdi no

K predlog ko

IR pridevnik živahen, primerjaj glagole iriti, jeriti, jariti (Pleteršnik).

Ostale besede glej zgoraj!

Stanje

Ponovimo še enkrat nekatere od besed, ki smo jih izdvojili iz napisov: tier (tir), Reit; sar (zor), Ras; rut, tur; nav, van; anaj, aji, tini (tinjaj), muš (mož), sena (senca), kut (kot), ks (kes), uko (oko), non (noni), miv (mili), jelu (jelo), pecenii (pečenje) itd. Najti jih je v Slovenskem etimološkem slovarju M. Snoja [8], v starejših slovarjih slovenskega jezika npr. Pleteršnika [14], Janežiča [15] in v Slovenskem pravopisu Jožeta Toporišiča [7]. V napisih so zapisane tako, kot naj bi jih tedaj govorili in, kakor jih mnoge v narečjih izgovarjamo še danes.

Katja Sturm Schnabl [21] pravi: »Imamo priložnost, da slovensko zgodovino na novo opišemo in dodamo najnovejše dosežke, ki so hkrati kulturni in politični. Primer tega so najnovejša spoznanja o zgodnji karantansko - slovenski zgodovini. Profesor Kronsteiner meni, da šteje slovenščina med najstarejše pismene jezike v Evropi. V Brižinskih spomenikih je našel citate iz Svetega pisma in ob dodanih drugih vidikih sklepal, da je bila slovenščina knjižni jezik že pred Svetim pismom Cirila in Metoda«.

Dodamo lahko, da temu jeziku v dobršni meri sledimo v tedanje različice (v venetskih napisih) še kakšnih tisoč let v preteklost.

Nekoč jasna (?) opredelitev slovenskega jezika J. P. Jordana, profesorja slovanskih jezikov in literature na Univerzi v Leipzigu, je aktualna. Preberimo si jo v originalu v Kmetijskih in rokodelskih novicah.

Oznanilo

novih, za vse Slovenske domoródce imenitnih bukev.

(Konec.)

Od te resnice vsi prepričani učeni Slavjani, naj si, kolikor le naj več morejo, prizadévajo

1. staroslovensko gramatiko ino besednik popolniti ino

2. slavjanske naréčja razjasniti, edno drugemu primériti ino približati ino také pravim domorodcem uk obuditi ino polegótiti.

Kar 1. zadéne, se po svoji vésti dolžen míslim, té le zlate knjige imenovati:

*) Zdravniki so te pomočke po večih skušnjah nar bolj poterdili:

B. *Sapon. hispan. alb. gr. tria, Solve in Spirit. Vini atcohol. unc. una, Filtra et adde Accid. succin. drach. semis, Liqueor. Ammon. caust. unc. duas. Perpetua agitatione miscantur, usquedum colorem lacteam aquisiverint. D. S. 15 — 20 Tropfen täglich mit Wasser oder Thee. (Aqua Luciw), Ali*

B. *Chlorin. liquid. unc. unam Aquæ destill. unc. quatuor Syrupi simpl. unc. unam. M. D. ad vitrum charta nigra obtectum. Sig. 2ständlich 1 Esslöffel.*

a. Očaka Slavjanskega pismenstva: *Joseph Dobrovsky „Institutiones linguæ Slavicæ dialecti veteris. Vindobonæ 1822.“* To necénljivo délo se mi vidi, ko béli svit in ko rumeno solnce na širokem nebu Slavjanstva.

b. K tej se pridruži še druga, onó dopolnjujóča knjiga učenega Krajca *Kopitarja „Glagolita Clozianus. Vindobonæ 1836.“* za nas *Slovence* posebno zavzédna.

c. K téma dvéma se pak priléze, kakor vénece na glavo, gori oznánjena knjiga gosp. *Dohtarja. Miklošiča: „Radices“ etc.*

Kar sé pak 2. dotiče, da bi se domorodci drugih slavj. naréčij brez težáve učili, so nam slavni učeni Slavján, gosp. *Dr. J. P. Jordan* vrednik glasovitega časopisa *„Jahrbücher für Slav. Literatur, Kunst und Wissenschaft“*, pomoč obljubili, kër so sklenili, sčasoma za vse Slavjanske naréčja kratke gramatike, krestomatije ino potreben besednik v posameznih zvezkih sila zlo po ceni izdávati — ino užé je 1. dél za 1 goldinar na svétlem: *Die Pohlische Sprache in kurzer Grammatik, Chrestomathie und dem nöthigen Wörterverzeichnis, von Dr. J. P. Jordan, Professor der Slav. Sprache und Literatur an der Universität Leipzig. 1845.* *) Ta knjiga je prav dobra ino vsa po sedanjih potrebah.

Zrano tega prosim sl. Vredništvo naših ljubih Novic, da bi po priložnosti *predgovor* **) te *Jordanove* knjige v nje vtisniti dálo, kar bi marsikteriga Slovenca spodbodlo, si počasoma knjige za vse Slavjanske naréčja v majhni cénosti napraviti.

V Fr—mu S. dan Malitravna 1845.

Cafov.

Slika 15. Kmetijske in rokodelske novice, Tečaj III, List 18, stran 71

behandeln, eine gleichmässige, symmetrische Erlernung derselben möglich zu machen. Eine solche ist von grösster Wichtigkeit für Lehranstalten, deren Zöglinge mehrere solche Dialekte nach einander lernen wollen; die Hälfte der Arbeit wird durch diese Symmetrie allein schon abgekürzt. Darum wird der Verfasser alle slawischen Dialekte nach einander gleichmässig bearbeiten, und auch über die *böhmische, lausitzisch-wendische, krainerisch-wendische (slowencische), illyrische, serbische, bulgarische und russische Sprache* eigene, dem vorliegenden in Form und Inhalt ähnliche Leitfaden herausgeben:

Slika 16. Izrez poimenovanja slovenskega jezika (podčrtal avtor). Nemško „krainerisch – wendische (slowencische)... Sprache“, Tečaj III, List 18, stran 71, v sredo 30. Malitavna 1845

Poglejmo precej staro zgodbo »OSTIAREI«. Leta 1911 odkrit napis je iz 5. - 4. st. pr. Kr. Najden je na odkrušku venetske situle v Škocjanu na Krasu. LLV [1] ga navaja kot »ime«. Tega imena niso našli v nobenem slovarju starih imen. Torej je nepreverljivo.

Domačini še danes pravijo »uosti« (ostani), druga beseda »jar« s končnico -ej, (primerjaj priimke Modrej, Gerdej, Lubej) pomeni mlad, zdrav, močan. Napis pomeni »ostani mlad«.

Medtem se »Germani« trudijo za negovski, venetski napis, prikazati ga kot prvi germanski napis! (Vojne vihre po Evropi, poljudno zn. film, TVSLO 2004)

Zaključek

Izpričane besede iz napisov se more primerjati z narejenimi knjižnimi (*). Te so pridobitev primerjalnega jezikoslovja. Toda narejene besede v slovarjih še niso izpričani jezik. So (nepregibani) delci hipotetičnega jezika. npr. ide, prsl.

Razumevanje besede v povedi ni etimologija, kakor prevajanje ni etimologija. Naloga etimologije je širša, a je razumevanju in prevajanju tako starih napisov v pomoč. Če je beseda po delitvi »*scriptio continua*« korektno določena, je po pomenu v povedi preko korena te besede, preko pregibanja - sklona, sprege - večkratno preverjena. V celotnem postopku prevajanja je opaziti sorodnost takratnih zapisanih besed, celo skladnje, z današnjo narečno slovenščino. Ta sorodnost bi se ob primerni metodi dala izmeriti.

Zato je potrebno citirati F. Ramovša [19], str. 19: "Takšen idealno enoten jezik, kakršnega slavistika rekonstruira, prav za prav ni nikdar eksistiral kot vezan na neko dobo in kraj."

Za konec citirajmo še F. Bezlaja [20]: »Lingvistična paleontologija in onomastika so že dovolj trdno nakazali tesno medsebojno odvisnost v imenotvornem procesu med zgodovinskim ilirskim in venetskim ozemljem na jugu in današnjim baltskim, zahodnoslovanskim in vzhodnoslovanskim«.

Dodajmo! Medsebojne odvisnosti ne kaže samo onomastika. Venetska kultura tega zgodovinskega prostora na jugozahodu (bodočega) slovanstva, posebej še slovenstva, »nakazuje tesno medsebojno odvisnost«. 200 - 300 ohranjenih venetskih napisov, kar nekaj tudi na našem sedanjem ozemlju, to tudi potrjuje.

Literatura

1. G B Pellegrini, A L Prosdocimi, *La lingua Venetica* I - II, Istituto di glottologia dell'universita di Padova, Circolo linguistico Fiorentino, Padova 1967 (okr LLV, LLV II)
2. M Lejeune, *Manuel de la langue Venete*, Carl Winter, Universitätsverlag, Heidelberg 1974
3. M Pallottino, G Mansuelli, A L Prosdocimi, Il Venetico, *Lingue e dialetti dell'Italia antica*, vol.VI, Roma 1978, 257-380
4. G Fogolari, A L Prosdocimi, *I Veneti antichi*, Lingua e Cultura, Padova 1988
5. A Marinetti, *AKEO I Tempi della Scrittura, Veneti antichi*. Alfabeti e documenti, TIF Cornuda, Montebelluna, Museo di Storia Naturale e Archeologia, Cornuda 2002
6. M Peruš, *Vse v enem, eno v vsem*, DZS, Ljubljana 1995
7. J Toporišič, *Slovenski pravopis*, Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana 2001, (SP)
8. M Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997, (SES)
9. J Šavli, M Bor, I Tomažič, *Veneti naši davni predniki*, Editiones Veneti, Ljubljana 1987
10. J Kastelic, *Umreti ni mogla stara Sibila*, Modrijan, Ljubljana 2000
11. B Grafenauer, *Zgodovina Langobardov*, Obzorja, Maribor 1988
12. F Žagar, *Slovenska slovnica in jezikovna vadnica*, Obzorja Maribor, 2001
13. I Tomažič, *Slovinci Kdo smo? Od kdaj in odkod izviramo?*, Editiones Veneti, Ljubljana 1999
14. M Pleteršnik, *Slovensko – nemški slovar* I – II, Založilo knezoškofijstvo, Ljubljana 1894 - 1895
15. A Janežič, *Slovensko nemški slovar*, Verlag der Buchdruckerei der St-Hermagoras-Bruderschaft, Celovec 1926
16. G Tomezzoli, M Silvestri, *Venetic Language Database*, 02-30/07/04
17. *Brižinski spomeniki*, ZRS SAZU, Ljubljana 2004
18. R L Lenček, *Izbrane razprave in eseji*, Slovenska matica v Ljubljani, 1996
19. F Ramovš, *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, ZRC SAZU, Ljubljana 1995
20. F Bezljaj, *Jezik in slovstvo* **1964**, IX, 65 - 68
21. K Sturm Schnabl, Nismo več vredni od drugih, manj pa tudi ne, *Književni listi, Delo*, 24. junija 2002

Povzetek

Obdelanih je 15 venetskih napisov. V večini od njih so videli italijanski venetologi imena v dajalniku. Osrednje vprašanje pri razumevanju napisov v obliki *scriptio continua* je delitev napisa na besede. Prikazan je sistematski pristop k delitvi napisa na posamezne besede z dodajanjem znaka za znakom v istem zaporedju, kot so v napisu. V napisih na žarah izstopa ponavljajoča se beseda *aji* (počivaj!) v več kot desetih primerih. Podobno najdemo tudi oblike besed izvedenih iz glagola *tinjati* v več kot desetih napisih. Obravnavani so tudi pojmi kot knjižna, arhaična, narečna, izpričana in narejena beseda.